

Kinderrechtencommissariaat

Wat is een gedragsstoornis?
Wat is het voor mij?
Wie stelt wat vast?
Wat helpt wel en niet?
Het kind achter het label.

Inhoud

Wat is een gedragsstoornis? 9

WIE IS 'DE' GEDRAGSGESTOORDE?	10
WAT IS EEN GEDRAGSSTOORNIS?	14
WAT IS HET VOOR MIJ?	20
WAT IS HET VOOR ANDEREN?	26
DISCUSSIE	30

Diagnose en behandeling 35

WIE STELT WAT VAST?	36
WELKE AANPAK?	41
DISCUSSIE	46

Wat helpt er wel en niet? 49

LIEF, VRIENDEN OF HOBBY	50
PRATEN	55
OUDERS	56
MIJ MET RUST LATEN	58
STRAFFEN EN TIME-OUT	59
DIEREN	60
KOU EN WARMTE	61
AFREAGEREN	62
MIJN GEDRAG VERANDEREN	63
DE SCHOOL	64
MEDICATIE	68
DISCUSSIE	76

Documentaires: Druk en Herdruk 81

(N)

ADHD

In een vrouwenmagazine van 1975 vond ik onlangs een artikeltje: ‘Bestaan er nog kwajongens?’ Het antwoord was toen simpel: ‘Nee, er bestaan geen kwajongens meer, alleen maar probleemkinderen.’ Vandaag hebben we probleemkinderen te over. Toch volgens heel wat onderzoeken en statistieken. Na de eeuw van het kind lijken we de eeuw van het probleemkind binnengestapt te zijn.

We hebben allemaal wel ons idee over wat kinderen zijn, en vooral over wat kinderen zouden moeten zijn. De een vindt kinderen even schattig als dartele, jonge katjes. De ander ziet kinderen vooral hinderen, als ze bijvoorbeeld rustig hun krant willen lezen op de trein. Ook als samenleving hebben we ideeën over kinderen en wat ze nodig hebben. Kinderen hebben een veilige omgeving nodig. Ze zijn een wit blad dat wij mogen volschrijven. Ze hebben rechten. Die ideeën veranderen met de tijd. Soms onopvallend, af en toe heel opvallend. De laatste tijd schrikken we ervan dat het aantal ‘drukke kinderen’ zo fors toeneemt. En we schrikken nog meer als blijkt dat veel van die kinderen psychofarmaca gebruiken. Tussen 2005 en 2008 steeg het gebruik van Rilatine bij kinderen en jongeren van 1,7 naar 4,2 miljoen dagelijkse dosissen. Tegelijk krijgen kinderen meer labels

opgekleefd. Sommige kinderen zelfs meer dan een. Zou er vandaag nog één klas zijn zonder ADHD’er? Het VN-Comité voor de Rechten van het Kind maakt zich zorgen over deze evolutie. In aanbeveling 59 roept het Comité ons land op om “het fenomeen van het te vaak voorschrijven van psychoactieve middelen aan kinderen te onderzoeken en stappen te ondernemen om kinderen die worden gediagnosticeerd met ADHD en daarnaast hun ouders en leerkrachten, toegang te verlenen tot een ruim pakket van psychologische, educatieve en sociale maatregelen en therapieën”.

Zijn kinderen de laatste tien jaar ineens zoveel veranderd? Waarom hebben we vandaag zoveel aandacht en interesse voor ‘drukke kinderen’? Is onze samenleving zich anders gaan opstellen tegenover kinderen? En wat met het sterk toenemend aantal ‘stoornissen’ bij kinderen en jongeren? Kortom: er leven heel wat vragen. Op die vragen zoeken we antwoorden. De overtuiging leeft dat we al ‘heel veel kind’ in kaart konden brengen. Vroeger deden we dat vooral om onszelf zekerder en geruster te voelen. Vandaag willen we ‘het beste’ voor onze kinderen, maar raken we vaak compleet het noorden kwijt in onze zoektocht naar de beste kinderopvang, de beste school en het beste jeugdboek.

In onze onzekere zoektocht ontbreekt nog heel vaak de stem van het kind zelf. In onderzoek over kinderen met gedragsproblemen of met ADHD blijft het perspectief, de ervaring en de blik van het kind vrijwel helemaal afwezig. Dat is vreemd. Er dringen zich toch vaak belangrijke beslissingen op, met een duidelijke impact op het leven van kinderen. Tegelijk lijkt het alsof we bang zijn voor kinderen en jongeren die terugkijken. Omdat ze een vergrootglas op onze eigen angsten en onzekerheden zetten?

Tijd voor actie. Als Kinderrechtencommissariaat werken we aan een samenleving waarin kinderen volop tot hun recht komen. Alle kinderen. Dus ook kinderen die vaak meer als een gevaar dan als een plezier ervaren worden. Iemand komt pas tot zijn recht als we ernaar luisteren, als hij of zij ruimte krijgt om te spreken, als er kansen zijn op stilte. Aan de Universiteit Gent vonden we partners in Stijn Vanheule en Julie De Ganck van de vakgroep Psychoanalyse en Raadplegingspsychologie, en in Nancy Vansieleghe van de vakgroep Pedagogiek. Ze gingen aan de slag met dertig kinderen van 8 tot 18 jaar met gedragsproblemen. Ze hadden individuele en reflexief-filosofische gesprekken. Er was muziek en kabaal. Er waren zelfs robots. En er was Ivan Boeckmans, filmmaker, die de vele verha-

len met zijn camera volgde. Samen brachten deze mensen duidelijk in beeld hoe kinderen en jongeren met gedragsproblemen hun diagnose, hun behandeling en hun dagelijks leven ervaren.

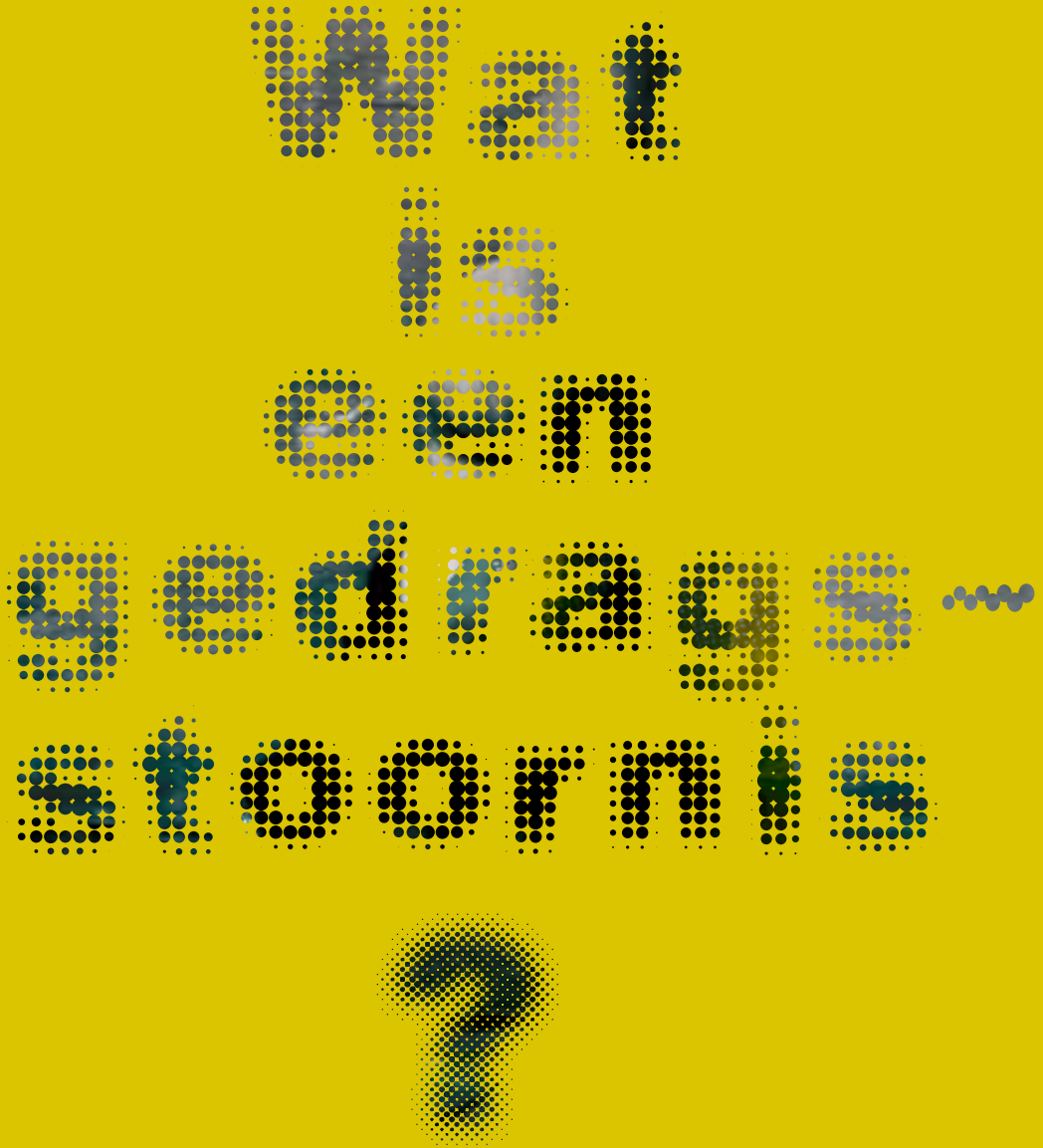
In dit boekje presenteren we u beelden en fragmenten van dat onderzoeksproces. Te beginnen met de twee documentaires: 'Druk' van Ivan Boeckmans en Julie De Ganck portretteert jongeren voorbij hun label in hun dagelijks leven op school, op straat, al sportend. 'Herdruk' van Nancy Vansieleghe en Ivan Boeckmans is het verlengde van het reflexief-filosofisch gesprek en construeert een realiteit vol van nog onbestemde verbanden en resonanties. Tegelijk geven we u een indruk van het verzamelde onderzoeksmateriaal in citaten van kinderen en jongeren. De discussie in elk hoofdstuk is vooral een aanzet tot verdere reflectie.

En nu is het aan u.

Bruno Vanobbergen
Kinderrechtencommissaris

WIE IS 'DE' GEDRAGS- GESTOORDE?

Durver

Hij kan iets wat een ander niet kan.

Hij heeft meer **adrenaline.**

Hij durft meer. Van iets hoogs springen of zo.

Onzeker

Hij is onzeker over zichzelf en daardoor ordent hij meer zijn leven. Er wordt ook meer voor hem geordend. Hij heeft meer gewoontes.

Hij organiseert zijn eigen dag. **Heel strikt.** Als een obsessie.
Een normale jongen is subtieler. Kan beter omgaan met andere mensen.

Hij leeft in zijn eigen leven.

Doordraver

Hij draaft door tot hij gelijk krijgt. En uiteindelijk komt er ruzie van.

Dat is een betweter. **Die blijft praten.**

Als je echt een betweter bent, dan steekt het tegen als je het fout hebt. Je wordt er lastig van.

Minder geremd

Hij lacht aan tafel.

**Hij heeft
geen schaamte
voor andere mensen.**

Hij heeft minder remmingen.

**Veel meer
open naar
andere mensen
toe.**

Hij respecteert iedereen. Maar als hij boos is, is hij boos op iedereen.

Hij vliegt sneller uit.

Hij wil zich niet laten doen. Hij zal **niet weglopen** zoals anderen.

Ze kunnen hun eigen lichaam niet beheersen.

Als hij vecht, dan vecht hij niet als een normaal mens. Hij vliegt **erop**. Hij stopt nooit.

Snel afgeleid

Hij is snel afgeleid. Hij is gefocust op andere dingen.

Hij heeft
niet zoveel
geduld.

Wild

Hij is wild en draagt rare modekieren.

Iemand die drank drinkt, aan de sigaretten of drugs zit en de ouders weten het niet.

Ze pakken pillen,
cocaïne en coffeïne.

Hij houdt zich niet aan de regels. Hij doet meer **domme dingen** dan anderen.

Je ziet dat. Je ziet dat aan hun gezicht en hun houding. Ze zijn veel wilder en agressiever.

WAT IS EEN GEDRAGS- STOORNIS?

Een gedragsprobleem

Een gedragsstoornis
is iets dat de ander stoort.

Je kunt een gedragsprobleem hebben zonder dat je ADHD hebt. Zoals puberteit, maar dan een tikkeltje erger. Vooral meisjes hebben daar last van.

Iemand die niet met ons praat. Dat is mega-asociaal. Dat is ook een gedragsprobleem.

15% ADHD

Type 9 of 8 is autist. Type 3 is meestal ADHD. Je kan ook ADHD hebben en autist zijn.

Dat is in procenten. Mijn vriend heeft 15 procent ADHD. Dat is niet zoveel maar dat is toch ADHD.

Ik heb ook ADHD.
Eén procent.

Er zijn hier kinderen die honderd procent niets hebben.

Psychologen bepalen dat

Psychologen weten dat. Omdat ze ook weten hoe de andere kinderen zijn. Ze zeggen heel precies wat dat is. Wij zeggen: 'Die is niet zoals andere mensen. Die is veel agressiever.' Psychologen zullen zeggen: 'Die heeft ADHD, concentratieproblemen' en zo.

Een psycholoog wil er snel van af zijn en drukt gewoon een stempel op je. Ze onderzoeken je niet lang. Ze zouden beter meer gesprekken hebben.

Psychologen hebben gemakkelijk zeggen. Ze schrijven neer wat je zegt, kijken naar andere verhalen en dan zeggen ze dat je ADHD hebt. Ze weten dat niet. Ze raden dat gewoon. Omdat je vijf seconden niet stil kunt zitten.

Een ziekte?

De vroegere vriend van mijn mama pakte haar vast bij haar keel en stak haar met een mes. De dokter denkt dat het daardoor komt.

**Ik wilde niet geloven
dat ik ADHD had.
Vanaf die dag is het
erger geworden.**

Als ze zeggen 'je hebt ADHD', dan blijft dat in je hoofd zitten. En doordat het in je hoofd zit, krijg je ADHD. Je gedraagt je eraan. En dan zeggen ze: 'Je hebt ADHD.'

We worden agressief omdat er veel gevoelige kinderen in onze klas samen zitten.

Sommige kinderen worden ermee geboren. Andere krijgen het door problemen thuis.

Het is een handicap in de hersenen.

Sommigen zeggen dat het een ziekte is. Maar ik ervaar het niet als een ziekte.

**De kinderen uit mijn klas zeiden:
'Jij zit met een ziekte.'
Ik zei dan:
'Ik zit niet met een ziekte.'**

Een modetrend

't Is tegenwoordig in de **mode**. Ze zeggen nogal vlug dat je druk bent of ADHD hebt.

Tien jaar geleden wist niemand wat dat was. Nu weet iedereen het en heeft iedereen het. Hoe meer mensen weten dat het bestaat, hoe meer mensen het hebben.

Dat bestaat niet

Gedragsstoornissen bestaan eigenlijk niet. Het woord alleen al. Stoornis. 't Is gewoon: soms flip je en soms niet. Iedereen wordt wel een keer superboos. Ze zeggen gedragsgestoord omdat wij meer willen slaan als we boos zijn.

Iedereen is verschillend. Jullie zeggen dat wij zo zijn. Maar iedereen is toch verschillend? Bij iedereen is er iets waarvan hij boos wordt. Als iedereen zoiets doet, dan moet iedereen naar deze school komen.

Als normale mens moet je met iedereen **overeenkomen**, met mensen praten, niet opvallen, op de achtergrond blijven, sociaal zijn. Maar iedereen is toch wel eens druk, en kan niet alles even goed. Eigenlijk ben ik dus vrij normaal.

**Ik denk
dat veel
mensen
geen zin
hebben
in huiswerk.
Dat is geen stoornis.**

WAT IS HET VOOR MIJ?

Niet wijs

Ik vind het
niet wijs om
gedragsproblemen
te hebben.

Als de juf niet luistert, word ik wild. Ik vind het niet leuk om wild te zijn.
Ik vind het veel beter als ik rustig ben.

De meeste mensen flippen niet als ze iets kwijt zijn. Die blijven rustig en zeggen: 'Flippen lost toch niets op.' Maar ik kan zo niet denken. Als ik iets kwijt ben, dan moet ik het terug hebben. Anders kan ik niet slapen.

Ik heb last van **veranderingen**. Op mijn school komt er een nieuwe juf. Ze veranderen daarom alle regels. Ik heb daar moeite mee. Ik word dan kwaad en doe van alles. Ik draai door en ben agressief. Waar

ik niet fier op ben, als je dat soms denkt.

Als ze me kwaad maken, word ik heel kwaad. En dan voel ik me zo rot vanbinnen want ik heb me weer niet kunnen beheersen.

Ik vind het niet echt een afwijking. Maar het valt wel tegen als je het hebt. Als ik mijn pilletjes niet neem, ben ik drukker en ik besef het zelf niet.

Wel wijs

Ik vind daar eigenlijk niets erg aan. Ik word wel rapper boos. Het zijn problemen die je hebt maar ik vind dat niet zo erg.

**Ik vind dat
wel wijs.
Ik kan mezelf
sneller verdedigen
Ik laat niet op
mijn kop zitten.**

Mocht ik mezelf kunnen maken? **Dan gaf ik mezelf weer ADHD.** Je bent jezelf. Je kent jezelf. Je hebt jezelf onder controle. Het heeft veel nadelen maar het meeste is positief. Je hebt veel energie. Als je een nieuwe computer koopt, dan crasht die toch soms ook. Het leukste is dat je altijd levendig bent, happy bent en graag lacht. Ik zou mezelf weer ADHD geven maar dan zonder medicatie. Ik wil mezelf zijn.

**Al die energie is wel leuk.
Ik heb altijd enorm veel energie.
Ik kan blijven praten.**

Als je je grenzen kent, is het alleen maar leuk. Je bent dan **creatief** en kan makkelijk iets bedenken. Ik kan ook heel gemakkelijk gedichten schrijven. Ik ben 's morgens nooit moe.

Ik vind het cool. Als ik ADHD heb, zet ik het om in energie. Al mijn ADHD-kracht steek ik in mijn energie. Ik kan dan sporten. Van alles doen. Ik kan een hele namiddag door doen.

Ik vind het niet spijtig dat ik ADHD heb. Het helpt me bij mijn lopen. Dan pak ik geen pilletjes.

Afgeleid zijn. Wild zijn. **Opera zingen voor het hele internaat.** Roepen. De hele tijd praten, praten en praten. Hoge decibels. Dat is mijn specialiteit. Ik kan er later gebruik van maken.

Komt en gaat

Momenteel heb ik geen gedragsstoornis.
Ik ben nu niet storend of agressief.

Als ik druk ben, heb ik meestal ADHD.

Het is lang geleden dat ik mijn ADHD heb laten werken. Ik ben bijna een maand normaal.

Bij mijn broer is het op een gewone dag gestopt.

Is sterker dan mezelf

Als ze zeggen tegen mij: 'Doe dat', dan zegt mijn lichaam tegen mij: 'Doe dat niet.' Dat is echt lastig. Ik wil dat niet. Ik wil niet lastig worden. En dan word ik boos.

**Je voelt je zenuwen.
Je voelt dat je mee
wilt vechten.**

**Ik ben kwaad
en ik besef niet
wat ik doe.**

Ik doe nooit iemand met opzet pijn. Soms wel eens per ongeluk. Dan zeg ik sorry. Maar als mensen me serieus kwetsen en me daarna nog pijn doen, dan heb ik mezelf niet in de hand.

Als het echt losbarst, voel ik niets meer. Ik zie en denk ook niets meer. Ik word uitgeschakeld. Zoals een robot voer ik alleen maar uit.

WAT IS HET VOOR ANDEREN?

Niet leuk

Voor mij is het geen probleem. Ik heb het zelf niet door. Voor de anderen wel. Leerkrachten, leerlingen vinden me dan heel druk. Ze geven commentaar en daar kan ik niet tegen.

De leerkrachten zeggen me soms: **‘Je bent in overdrive.’** Terwijl ik het zelf niet door heb. Mochten ze het mij niet zeggen, dan zou ik heel druk zijn. Het is wel raar dat anderen het zien en ikzelf niet. Ik zeg dan: **‘Wat doe ik nu weer verkeerd? Ik doe toch niets?’** Zij zeggen dan: **‘Jawel. Je bent weer druk.’**

Mijn leraren vinden het niet leuk. Ik doe onnozel. In het begin lachen de leerkrachten nog mee. Na een tijdje worden ze kwaad want ik kan niet stoppen. Vorige week maandag ben ik nog uit de klas gezet.

Ze zoeken naar oplossingen

Mijn ouders zagen dat het slechter en slechter werd. Samen met de leerkrachten beslisten ze om me naar een speciale school te sturen. Ik was toen vier of vijf. En daar is het verbeterd.

Ik was storend voor de leerkrachten in de kleuterklas. Ze zeiden: 'Je zou beter naar een andere school gaan. Ergens waar ze je kunnen helpen.' Mijn ouders hadden iets van: 'We moeten eens naar de dokter.' We zijn toen twee of drie keer naar een speciale dokter in het ziekenhuis gegaan. Die onderzocht me en stelde vast dat ik ADHD had.

Ze hebben niet echt last van mij. Soms ben ik storend en druk, doe ik dingen zonder na te denken en dan hebben ze last van mij. Maar niet extreem veel. Ze nemen me dan apart en zeggen dat ik rustig moet zijn. 'Zo kan het niet verder', zeggen ze dan. En dan ben ik weer rustig. Ik moet soms wakker geschud worden.

Ik had een hele lieve juf op het internaat. Ze heeft me één keer uitgemaakt. Ik heb haar toen geschopt en geslagen. De meesters en juffen kwamen op me liggen tot ik weer stil op de grond lag.

Ze zien me als abnormaal

Ouders moeten weten
dat je ADHD hebt.
De rest niet. De meeste mensen
gaan dan denken:
‘Dat is een rare.
Ik zit er niet meer naast.’
Ze beginnen je te haten.
Er verandert veel...
de leraars, de leerlingen.

We zijn niet anders dan de anderen. We doen een beetje anders. Soms maken we van kleine dingen een groot ding. Soms doen we iets abnormaals. Maar we zijn en blijven normaal. Wij kunnen ook leuke dingen doen. Wij zijn ook wijs.

**Ik zou graag hebben
dat ze mij als normaal zien.
Ook al bestaat 'normaal zijn'
niet echt.**

DISCUSSIE

Filosoferen kinderen op een meer abstract niveau over 'de' gedragsgestoorde, of over wat een gedragsstoornis is, dan laten ze zien hoe ze met hun label van gedragsstoornis aan de slag gaan. Ze zoeken oorzaken. Ze leggen hun gedragsstoornis naast het gedrag van de 'normale' mens en analyseren de verschillen en gelijkenissen.

Wie is 'de' gedragsgestoorde? Kinderen reageren heel verschillend op die vraag. Sommigen sommen herkenbare menselijke kenmerken op. Ze noemen de gedragsgestoorde onzeker, betweterig, open en wild. Hij heeft weinig remmingen en weinig geduld. Andere kinderen definiëren de gedragsgestoorde als een type of herleiden hem tot een percentage. En nog andere kinderen schrijven er allerlei maatschappelijk ongewenst gedrag aan toe. Ze zien de gedragsgestoorde als iemand die rookt, drinkt en aan de drugs zit. Iemand die pillen, cocaïne en coffeïne pakt en zich niet aan de regels houdt.

Oorzaken van hun gedragsstoornis vinden ze in hun omgeving of in hun vroege kindertijd. Sommige kinderen zien het als een ziekte of een handicap. Andere kinderen wijzen naar het label zelf. Het label op zich provoceert ze en roept

gevoelens op van onmacht, boosheid of schaamte. Nog andere kinderen stellen vragen bij onze samenleving. Ze concluderen dat kinderen tegenwoordig snel gelabeld worden.

Vraag je aan kinderen 'wat betekent je gedragsstoornis voor jou persoonlijk?' dan leggen ze een brede waaier aan ervaringen met hun gedragsstoornis voor. Sommige jongeren noemen positieve kenmerken. Ze vertellen over de energie, de creativiteit en de levenskracht die samengaat met hun gedragsstoornis. Ze zien meer voor- dan nadelen. Ze zijn tevreden met zichzelf en met hoe en wie ze zijn. Hun gedragsstoornis is dat unieke deeltje van henzelf. Dat deeltje dat ze bijzonder en anders maakt. Ze zijn meer open, socialer en creatiever dan de anderen. Ze praten graag. Ze staan 's morgens goedgezind op. Ze hebben veel goede ideeën en ze brengen mensen aan het lachen door onnozel te doen en grappig te zijn. Hun stoornis is een synoniem voor vitaliteit en authenticiteit.

Andere jongeren zijn minder positief. Ze willen zich meer kunnen beheersen maar dat lukt niet altijd. Ze schamen zich en voelen zich schuldig. Ze vertellen over momenten waarop hun gedragsstoornis zorgt voor een behoorlijk 'rot gevoel'.

Verloopt iets niet zoals verwacht? Kwetst iemand ze? Of daagt iemand ze uit? Dan

worden ze kwaad, druk en agressief. Iets dat sterker is dan henzelf neemt het dan over. Ze maken een klik en weten soms niet meer wat ze doen. Ze hebben het weer niet gekund. Ze hebben weer iets gedaan wat 'normale' mensen niet doen. Ze zijn niet trots op zichzelf en verlangen naar rust.

Uit de antwoorden op de vragen 'Wat is een gedragsstoornis?' en 'Hoe ga je ermee om?' blijkt dat de kinderen hun gedragsstoornis actief betekenis geven. Hun gedragsstoornis is hun levensbron. Hun gedragsstoornis komt en gaat. Als het komt, hebben ze het soms niet onder controle. Bij momenten neemt de gedragsstoornis de controle zelf in handen.

ADHD is geen oorzaak, maar een definitie

'Net als veel mensen in onze samenleving dichten ook kinderen meer substantie toe aan hun gedragsstoornis dan die in werkelijkheid heeft. In de DSM (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) staat bijvoorbeeld dat ADHD druk en onaanachtig gedrag is. De DSM beschrijft het gedrag waarvoor het label ADHD een overkoepelende term is. De DSM is dus niet verklarend. Hij beschrijft alleen maar. En toch kennen veel mensen aan een label meer waarde toe dan het in werkelijkheid heeft. ADHD wordt gezien als oorzaak van druk en onaanachtig gedrag. Wetenschappelijk gaat dat een stap te ver. Door

die redenering riskeren we kinderen met druk en onaanachtig gedrag niet meer te zien als kinderen die bij momenten en naar aanleiding van bepaalde situaties druk en onaanachtig zijn. We zien ze als kinderen die een te behandelen ADHD-substantie in zich hebben.' (Onderzoekspromotor prof. Stijn Vanheule)

De meeste kinderen getuigen over de last die ze andere mensen bezorgen. Ze zeggen dat leerkrachten of andere volwassenen ze storend, druk, lastig, agressief en impulsief noemen. Ze krijgen te horen dat ze geen gezag kunnen aanvaarden en beïnvloedbaar zijn. Het commentaar van anderen daagt sommige kinderen nog meer uit. Dus worden ze opnieuw aangesproken op hun gedrag. Weer een reden om nóg kwader te worden. Andere kinderen vertellen dat ze het commentaar van de anderen nodig hebben, want anders blijven ze druk. Ze getuigen amper over positieve feedback. Terwijl ze toch zelf zeggen: 'Wij kunnen ook leuke dingen doen. Wij zijn ook wijs. We doen een beetje anders. Soms maken we van kleine dingen een groot ding. Maar wij zijn niet anders dan de anderen.'

Sommige kinderen willen niet dat anderen weten dat ze ADHD hebben. Want dat geeft negatieve reacties. Er verandert veel. Medeleerlingen beginnen ze als ziek te zien. Ze worden de rare waar niemand naast wil zitten. Hun gedrag is problematisch ook al zijn ze nog kleuter.

Een kind managen?

‘Begin 20e eeuw was er amper sprake van ADHD. Het was maar een heel kleine groep kinderen die de diagnose kreeg. En nu zijn er veel. Zo’n piek is niet alleen biologisch te verklaren. Er is meer aan de hand. Het heeft ook te maken met hoe we met elkaar samenleven en wat we van kinderen verwachten. Hoe gaan we in onze prestatie maatschappij om met kinderen? Je merkt dat opvoeden meer en meer in een prestatie model gegoten wordt. Het is vooral in een economische managementlogica dat we nadenken over het kind. Kijk naar de universiteiten. Universiteiten hebben meer aandacht voor didactiek dan voor pedagogiek. Dat is tekenend. Opvoedingsvragen als “Wat is een mens? Hoe laten we mensen evolueren? En waarom?” worden verdrongen door vragen als: “Hoe kunnen we de mogelijkheden van de mens en zijn performance nog meer optimaliseren?” In die logica kijken we naar het kind als een object dat gemanaged moet worden in de klas, in de school en in de maatschappij. Een droom van een kind is tegenwoordig het rustig geconcentreerde kind. Iedereen wil zo’n kind. Dat is het kind dat gemakkelijk te managen valt.’ (Onderzoekspromotor prof. Stijn Vanheule)

bioinformatics
informatics

WIE STELT WAT VAST?

Op school zagen ze dat ik druk was

Het was in de eerste of tweede kleuterklas. Ik moest altijd in de hoek staan. De juf raadde mijn mama een psycholoog of psychiater aan. Ik weet nog dat ze me onderzocht hebben. Ik moest medicatie nemen. Ik neem al bijna mijn hele leven medicatie.

**De leerkracht
zei het aan mijn mama.
Mijn mama is dan naar
een psycholoog gegaan.
Daar werd ik onderzocht.**

In de kleuterschool vertelden ze mijn mama dat ik drukker was dan andere kinderen, dat ik me minder kon concentreren. Ze dachten dat ik hyperkinetisch was. Toen was ADHD nog hyperkinetisch. En dat bleek ook zo te zijn.

Op school merkten ze dat ik me niet zo goed kon concentreren. Ze stelden mijn moeder voor om naar het ziekenhuis te gaan. Daar zagen ze dat ik ADHD had.

Een specialist?

Ze schrijven pilletjes voor. Ook al kennen ze de oorzaak van het probleem niet. Onmiddellijk schrijven ze iets op. Daarmee ga ik niet akkoord. Ze hebben geen enkele test gedaan. Ze hebben een paar vragen gesteld en daarna Rilatine voorgeschreven.

Ik ben twee keer bij de specialist geweest. De eerste keer heeft hij heel snel vastgesteld dat ik een gedragsstoornis heb. De tweede keer deed hij een grondig onderzoek. Hij stelde vast dat ik ADHD had en gaf een voorschrift mee voor twee dozen **Rilatine**.

De dokter gaf me Rilatine
om uit te maken
of ik ADHD had.

Werkte het omgekeerd,
dan had ik geen ADHD.
Bij mij werkte het omgekeerd.
Ik moest geen Rilatine
meer nemen.

**Ik vind het niet goed
dat ze een naam geven
aan mijn problemen.
Ze geven je een stempel.
Je hebt slecht gedrag.
Je geraakt er niet van af.
Je zit er mee opgescheept.**

Meer dan één probleem

Mijn probleem? Dat ik ADHD heb, een gedragsstoornis en leerachterstand.

Ik heb ADHD, autisme en ik zit op internaat omdat ik een gedragsprobleem heb.

Brengt de diagnose verlichting?

Ik heb het altijd geaccepteerd. Ik ben er mee opgegroeid. Ik heb het al vanaf mijn drie, vier jaar.

De diagnose betekent veel voor mij. Nu weet ik dat ik niet alles in orde heb en soms in mijn eigen wereldje leef.

Ik besepte toen niet wat dat eigenlijk was. Ik dacht: 'Dat zal wel kloppen.' Ik kreeg toen medicatie voorgeschreven.

De diagnose geeft mij geen voordelen. Ik denk dan: 'Hoe moet ik dat uitleggen aan iemand die ik niet ken?' Onmiddellijk denk ik daarbij: 'Die zal mij laten vallen, die zal mij achterlaten, die zal mij laten stikken.'

Ik ben blij dat ik het weet. Ik kan erop letten. Als ik mensen voor de eerste keer zie, dan zeg ik het. Ik moet het dan niet achterhouden. En zij zeggen dan: 'Oké. Ik ben blij dat je het zegt.'

The background of the page is a halftone pattern of small dots. The dots are arranged in a grid that is slightly offset or rotated, creating a sense of movement. The color of the dots varies from a bright yellow on the left to a deep blue on the right, with a gradient in between. The overall effect is a textured, colorful background.

**Ik moet pilletjes nemen
om groot en sterk te worden.**

WELKE AANPAK?

Medicijnen

Ik neem al medicatie vanaf mijn vier of vijf jaar. Ik wist niet waarom ik pilletjes moest nemen. Ik had niet door dat ik zo'n gedrag vertoonde. Als ik er nu aan terugdenk, dan had ik het toen wel echt nodig.

Om de week ging ik naar een psychiater. Om wat te praten over de week. Of alles goed verlopen was. Het verbeterde toen heel erg snel. Uiteindelijk heeft hij gezegd: 'Ga naar de huisdokter en vraag een beetje Rilatine. Het kan nog altijd gebeuren dat je een tik krijgt.' Ik nam het bijna niet en bleef rustig. De dokter zei me om het niet meer te nemen want van Rilatine kun je ook agressief worden.

Toen ik vijf of zes jaar was, stelde de neuroloog vast dat ik hyperactief was. **Om de zes maanden ging ik naar het ziekenhuis.** Nu ook nog. Volgende week moet ik weer naar het ziekenhuis om te zien of mijn dosis verhoogd moet worden of niet.

Wisselende dosissen op voorschrift

Het zwaarste dat ik ooit nam, was vorig jaar. Maar we zijn ermee gestopt. Ik liep er te stil bij. Ik nam drie keer anderhalve pil per dag. Nu ben ik verlaagd naar drie per dag. Maar ik vergeet het vaak.

In het begin moest ik een kwartje nemen. Het had te veel bijwerkingen. Hoofdpijn en zo.

Alleen medicatie als dat nodig is

In het weekend neem ik nooit medicatie. Ik ben dan wel drukker maar ik heb mezelf onder controle. Er zijn weinig andere mensen. Ik moet me niet concentreren. Ik heb ze dus ook niet nodig. Alleen als ik mijn huiswerk moet maken, neem ik ze.

In de vakanties stop ik soms. Vier dagen neem ik niets en dan een dag weer wel. Ik neem ze als ik zin heb. Mijn mama vindt dat niet leuk. Maar ja, in de vakantie heb ik ze toch niet nodig.

Medicijnen vergeten te nemen

Ik vergeet altijd mijn medicijnen te nemen. Maar het is zo stom. Elke keer je pilletje nemen, terwijl je er zelf niets van merkt. Ik heb niet het gevoel dat het werkt. Anderen wel.

Het zou ik weet niet hoe cool zijn, mocht ik met mijn medicatie mogen stoppen. Ik hoef er dan niet meer aan te denken en ze zullen **stoppen met zagen over dat pilletje.**

Ik ben nogal vergeetachtig. Dat is moeilijk voor mij. Maar mensen helpen mij. 's Morgens moet mijn mama mij eraan herinneren. 's Middags neem ik het op mijn vaste plek bij de leerlingenbegeleider. Zo vergeet ik het niet. En 's avonds, als ik thuis kom, pak ik mijn pilletjes. Dat is het eerste wat ik doe.

Meer dan één medicijn

Ik kan soms niet slapen. **Daarom nam ik Risperdal.** Maar dat hielp niets. Ik nam ook Concerta. Ik heb het een week volgehouden. Maar het hielp niet. **Ik had er hoofdpijn van.** Ik ben dan weer naar Rilatine overgestapt.

Medicatie op vraag van anderen

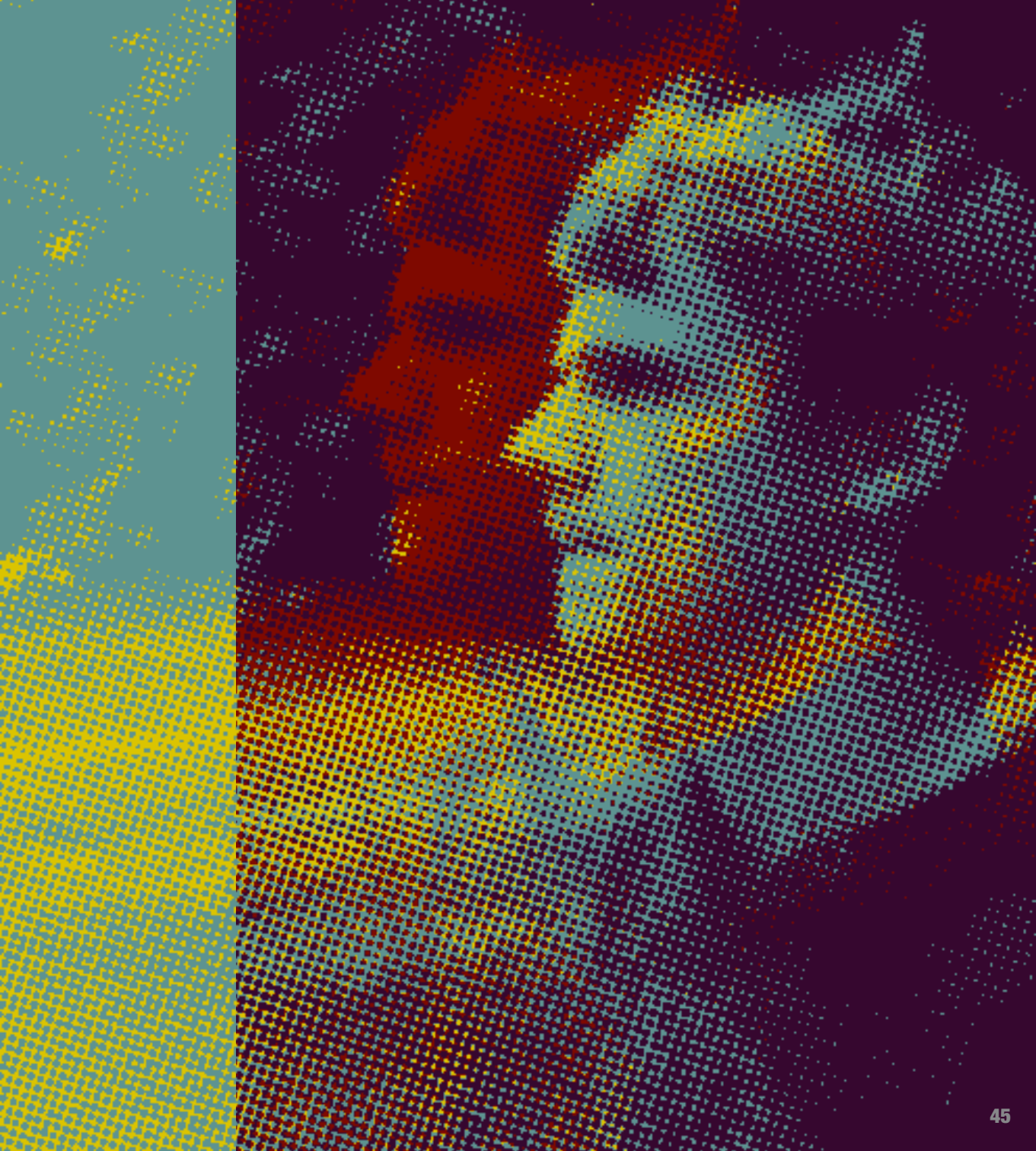
Ze hebben me gezegd dat ik pillen moet nemen omdat ik ADHD heb. In het begin weigerde ik. Maar ik kreeg altijd straf omdat ik me niet kalm kon houden. Ik zei tegen mezelf: **‘Ik ga toch die pillen nemen.’** Ik zei het aan de meester op school. Hij zei dat dat een verstandige beslissing was. Hij zei dat ik dat meer moest doen.

Mijn vader gaf me concentratiepillen zonder me dat te zeggen. Hij vroeg: ‘Moet je een snoepje hebben?’ en hij stak een pilletje in mijn mond. Ik heb het altijd uit mijn mond genomen en onder mijn kussen gelegd. Als hij het pilletje vond, werd hij kwaad.

De juffen en de meesters zeggen me dat ik medicatie moet nemen. Maar ik wil een normaal leven leiden. **Zonder pillen.** Mijn broers en mijn ma willen ook een normaal leven voor mij. Maar mijn ma begint nu toch te twijfelen. **Ze wil niet dat ik druk word.** Ze wil dat ik slaag op school en kalm mijn diploma haal.

Ik had ze niet gezegd dat ik gestopt was. Maar vanaf de eerste dag had de juf het door. De leerlingen niet. Volwassenen hebben dat sneller door dan kinderen. Mijn oma weet dat ook onmiddellijk.

Meestal merken ze dat ik mijn medicatie genomen heb. **Ik ben dan stil.** Eén keer hebben ze het niet gemerkt. Ik was stil en ze dachten dat ik mijn medicatie genomen had. Terwijl dat niet zo was. Maar meestal heeft mijn opvoeder het direct door. Ik probeer dan te liegen maar dat pakt niet. Mijn opvoeder zegt dan: ‘Je liegt. Ik zie het aan je manier van doen.’

DISCUSSIE

De school is vaak de eerste stap naar een diagnose. De school of de leerkracht meldt de ouders dat er een probleem is en stellen voor om hulp te zoeken. Niet elke jongere heeft het over een degelijke diagnose. Sommige jongeren vertellen dat er geen ruimte was voor hun verhaal, zelfs niet voor een grondig onderzoek. Andere jongeren hebben het wel over een onderzoek. De diagnose zelf heeft niet bij elke jongere een empowerend effect. Voor sommige jongeren is het inderdaad een verlichting. Ze weten nu dat ze anders zijn en dat zijzelf en de anderen er rekening mee moeten houden. Andere jongeren worden kwaad of hebben schrik dat iedereen ze nu zal achterlaten en laten vallen.

Weinig kinderen spreken van extra begeleiding naast hun medicatie. Sommige kinderen nemen meer dan één soort medicatie en gaan door een behoorlijke proefperiode. Onder medische begeleiding wordt gezocht naar de beste verhoudingen. De jongeren zelf geloven er niet altijd in. Soms vergeten ze hun medicijnen te nemen. Of ze nemen de medicatie, ondanks de commentaren van de anderen, heel bewust niet.

Meer ruimte voor de betekenisgeving van het kind

‘Het is duidelijk dat kinderen elk op hun eigen manier omgaan met hun diagnose.

Jonge kinderen aanvaarden het gemakkelijker. Ze groeien ermee op. Adolescenten hebben het moeilijker. Ze trekken het oordeel van de professional in twijfel. Soms terecht. Op basis van één gesprek met de jongere of op basis van alleen maar een gesprek met de ouder of leerkracht trok die zijn conclusies. Zonder de oorzaken te kennen oordeelde die. Professionals moeten veel voorzichtiger te werk gaan. Samen met het kind of de jongere moeten ze tijd nemen om het kind en zijn context te leren kennen. Een jongere zegt letterlijk: ‘Ook al kennen ze de oorzaak van het probleem niet, onmiddellijk schrijven ze iets op. En krijg je pillen.’ Een diagnose mag niet blijven steken bij een gestandaardiseerde, universele en geobjectiveerde beoordeling. Als je ziet welk effect een diagnose op kinderen kan hebben, dan moet het verhaal van het kind meer ruimte krijgen. Sommige kinderen nemen al van jongs af aan medicatie. Naast de medicatie en de halfjaarlijkse check-up is er nauwelijks aandacht voor de betekenisgeving van het kind zelf. Hoe gaat het kind ermee om? Heeft het naast de medicatie ook andere manieren gevonden om ermee om te gaan? Is er ruimte voor zijn zienswijze en oplossingsgerichtheid? Er zijn inderdaad kinderen voor wie de diagnose betekenisvol is: de ander kan rekening met hen houden en het verschaft ze inzicht. Maar dat geldt niet voor elke jongere. Sommigen schamen zich en sluiten zich af van de anderen.’ (Onderzoekster Julie De Ganck)

LIEF, VRIENDEN OF HOBBY

Lief en vrienden

Ik moet mijn lief hebben. Dat is het enige wat bij mij helpt. Ik zit bij haar te 'chillen' of lig bij haar op de bank te slapen.

't Is misschien raar om te zeggen: Ik had een vriendinnetje. We stonden samen te praten op de speelplaats. En dat hielp. Terug in de klas kon ik me **concentreren**. Het ging goed vooruit. Ik zou ze straks terugzien.

Het enige dat mij kan helpen is mijn eigen lief. Ik geef haar een **knuffel**. Doe mijn ogen dicht. En wacht tot het weer weg is.

**Ik ben altijd
met iemand op stap.
Dan zeg ik wel eens:
‘Als ik kwaad word,
pak me vast en zeg
“doe rustig”.’
En dan word ik rustig.**

Hobby

Een hobby. Zonder hobby ben je **veel drukker**. Je hebt er veel meer last van. Voetbal is mijn hobby. 't Is de helft van mijn leven. Ik kom tot rust als ik naar een wedstrijd kijk.

Fietsen.
Daar kan ik
al mijn energie
in kwijt.

Joggen. Dat maakt mij moe. Dat helpt.

Kinderen met gedragsproblemen willen vooral heel veel buiten spelen.
Niet binnen zitten.

Rappen. Hoe meer hij rapt, hoe beter hij wordt en denkt.

Tekenen en onnozel doen. Maar vooral **tekenen**. Tekenen is voor mij een goede medicatie. Ik word er rustig van. Daar kan ik alles in kwijt.

Vroeger een kleurboek. **Als ik luidruchtig was**, kreeg ik van mijn ouders een kleurboek. De voor- en achterkant stond vol tekeningen. Ik bleef twee tot drie uur rustig en kalm. Elke week kochten ze een nieuw boek. Een tekenblok kochten ze ook.

**Sommigen moeten
hun computer hebben.**

Dat is iets dat je bezighoudt.

Chillen. Naar muziek luisteren.

Een mooi boek lezen.

PRATEN

Elke donderdag kunnen we naar de directie gaan. Om te praten. Bij mij helpt dat.

Niet met iedereen. Ik had de vorige keer iets gezegd over thuis en daarna wist de hele school het.

Als ik nu niet met jou zou praten, zou ik heel druk zijn. Dus praten helpt.

Soms denk je: 'Praten helpt niet. 't Is hopeloos.' Op andere momenten heb je wel behoefte aan praten.

Ik ga naar een psycholoog.
Ik doe dat al heel lang.
Een jaar. En dat helpt mij.

Als ik flipte, mocht ik naar de leerlingbegeleider. Hij liet me eerst doen want in het begin gaat dat niet. Ik ben dan druk, moet ruzie maken en ambetant doen. Daarna begint hij zachtjes tegen mij te praten. We praten dan gewoon. Na een tijdje kunnen we weer lachen. Voor de rest van de dag ben ik dan relaxed.

OUDERS

Ik zal blij zijn als ik hier (internaat) weg ben. Ik heb er niets op tegen om hier te zijn. Maar als ik terug thuis ben, **ben ik heel gelukkig bij mijn ma.**

Waarom moet ik naar een psycholoog?

Om te praten? Het zou beter zijn als ik mijn ma meer mocht zien.

Soms botst het. Als ik stil ben, is mijn mama druk. En als ik wil praten, is zij stil. Na een tijdje ontploft dat. Ik druk. Zij druk. Ik druk. Zij druk. En dan is het weer een tijdje stil. En zo gaat dat maar door en door. Maar ik heb wel een leuke mama. Ze is niet saai. Ze praat ook veel.

**Het liefst van al
ben ik bij mijn mama.
Maar dat gaat nu niet.**

MIJ MET RUST LATEN

Ik vraag aan de leerkracht of ik naar de gang mag. Om weer op adem te komen. Daarna kan ik me weer concentreren.

Ik sport niet graag.
Ik word daar zenuwachtig van.
Ik zit liever op een bank te kijken.
Laat mij een uur mokken
en het gaat over.

Ik wil ervan verlost worden. **Ze moeten me helpen.** Maar als ik dan weer kwaad ben en zo'n rot gevoel heb, dan wil ik dat niemand tegen mij praat. Anders word ik nog ambetanter en zeg ik 'laat me met rust'.

Als ik zoals nu ben? **Dan kan ik over mijn ADHD praten.** Maar als ik me echt ambetant begin te voelen? Dan kan ik dat allemaal niet zeggen. Dan zeg ik: 'Ah jong, laat me met rust. Ik heb geen zin.' Ik wil dan gewoon met rust gelaten worden.

STRAFFEN EN TIME-OUT

Als je altijd **negatieve commentaar** krijgt. Op den duur ben je niet meer gemotiveerd. Je wilt ook wel eens een compliment krijgen voor wat je goed doet. Ze denken dat **nota's en straffen** helpen, maar je doet net het omgekeerde.

**Een 'uitraaskot' helpt niet.
Je zit erin opgesloten.
Het wordt alleen maar erger.
Zo klein dat dat is.**

Soms moest ik acht keer
per dag in time-out.

**Het internaat voelt aan dat er iets
zal mislopen. Ze zeggen dan:
'Ga even naar je kamer.'**

DIEREN

Dieren helpen soms. Ik heb thuis veel dieren. Mijn mama weet dat type-3-kinderen daar rustig van worden. De school weet dat ook. Ze zeggen dat het wetenschappelijk bewezen is.

**Sommige kinderen worden
rustig van beesten.
Andere niet.
Sommigen mishandelen ze.**

KOU EN WARMTE

Een koud bad nemen.
Ik denk dat ik me dan
weer beter zal voelen.
Of een hele nacht buiten zitten.
Zonder kleren naar
buiten gaan, in de kou.
Of een nacht niet slapen.
Heel warm kan ook helpen,
denk ik.

AFREAGEREN

Mij afreageren
op computerspelletjes.

**Met iets gooien. Je kan
toch moeilijk je moeder
beginnen uitschelden.**

Met mijn Nintendo
tegen mijn kop slaan.

MIJN GEDRAG VERANDE- REN

Ze zeggen dat alleen ikzelf er iets aan kan doen.
Ze zeggen dat alleen ik mijn gedrag kan veranderen. Dat kan mijn meester niet. Dat kan mijn mama niet.

**Je kan aan jezelf werken
en zorgen dat je net als de anderen bent.
Als ze zeggen: 'Doe dat niet',
dan doen wij dat ook niet.**

De beste manier is:
proberen te doen wat anderen
zeggen dat goed voor je is.

DE SCHOOL

Ik ben naar hier gekomen
en nu is het helemaal gedaan.
Het is gelukt.

Kinderen in de klas

Wat mij niet helpt? Als ik eerlijk ben: kinderen in de klas die lastig doen. Als er in de klas weer iemand aan het spelen is, dan kan ik het niet laten om ook luidruchtig te zijn en mee te spelen. Dat is vooral in de klas. Buiten de klas niet.

In mijn vorige school zaten we met twintig of zo. **Ik kan niet in grote groepen samenwerken.** Ik heb gezegd dat ik naar een andere school wou. Mijn mama mocht uit twee scholen kiezen. Ze heeft mijn school van nu gekozen.

Ateliers en workshops

We doen hier ateliers. Om beter te leren omgaan met kinderen die we haten. Je brengt tijd door met elkaar. Je leert elkaar beter kennen.

Die ateliers?
Nee, dat helpt niet.
Het maakt je wel eventjes rustig.
Je bent even uit de klas.

Ateliers helpen niet. Je krijgt er alleen maar achterstand door. Ik heb liever klassikaal les in plaats van elk op een ander niveau. Je kan je dan niet vergelijken.

Ik doe niet mee aan de workshop.
Ik moet al zoveel tekenen.
Ze denken dat het helpt.

Normale school

Eigenlijk vind ik een normale school beter.
Hier op school zijn de leerlingen
allemaal zo onnozel bezig.

**Niemand van mijn vrienden weet
dat ik op deze school zit.
Zo schaamtelijk (om op deze
school te zitten).
Ze zullen zeggen:
'Jij zit op zo'n school.'**

Het is beter dat wij gewoon
tussen de andere kinderen zitten.

Les zoals iedereen

Ik vind dat we recht hebben op dezelfde studies als op een normale school. Wij krijgen bijna geen huiswerk. 't Is niet omdat we gedragsproblemen hebben dat we veel gemakkelijker werk moeten krijgen. **We zijn niet dom of zo.** Ik ben op zich wel slim. De dokters sturen me naar die school alleen maar door mijn karakter. Het enige wat wij doen is rekenen, taal en werken. Je krijgt geen Frans, geen Engels, geen computerlessen. Je moet eerst toestemming krijgen van de dokter om naar een normale school te gaan. De juffen en meesters zeggen dat ik slim genoeg ben om naar een normale school te gaan. **Maar nu is het bijna onmogelijk om alles in te halen.** Ik zit al in het vierde. Als ik nu moet overstappen naar het tso, dan lukt het me niet om alles in te halen.

Ze mogen ons niet achteruit steken omdat we anders zijn. Ze mogen ons niet apart steken. We zijn misschien wel anders door ons karakter, maar we zijn geen beesten. Ik heb laatst geleerd over kinderrechten. Je hebt niets van rechten in deze wereld. Je mag niets doen. Je moet gewoon doen wat ze zeggen. Wij willen gewoon onderwijs in plaats van buitengewoon onderwijs. Je zou het een keer moeten proberen en zien wat ervan komt. **Maar ja, we kunnen niet naar het gewoon onderwijs gaan.** De vakken die je nodig hebt om verder te studeren, krijgen we niet.

MEDICATIE

**Voor de ene wel,
voor de andere niet**

Voor mij helpt het niet.
Voor anderen wel.

Ik geloof er niet in.
Het is een pilletje.
Ineens ben je zo gewoon,
zo anders.

Ze zijn niet goed voor mijn hoofd. De dokter heeft gezegd dat ik nooit meer Rilatine hoef te nemen.

Ik heb zelf gevraagd om ermee te stoppen. Het hielp niet echt.

Ja het hielp. Toen ik het niet nam, had ik veel problemen op school. **In één jaar tijd zat ik op drie verschillende scholen.** Nu word ik nog altijd buitengezet maar niet zo snel meer. Het duurt nu langer.

Voor mij waren er veel voordelen.
Beter studeren en leren.
Ik werd rustig en kalm.

Ik moest elke dag zes pilletjes pakken. Ik wou niet geloven dat het hielp. **Ik was er een maand mee gestopt.** Ik heb het uiteindelijk opgegeven. Ik kreeg te veel nota's op school. Ik begon te beseffen dat ik het echt wel nodig heb, **dat het mij helpt.**

Iedereen wordt wel eens uitgedaagd op de bus of op straat. Als ik mijn pilletjes niet neem, voel ik me onmiddellijk aangevallen en vlieg ik ernaartoe. Met mijn pilletjes neger ik het gewoon en denk ik: 'Ik ben slimmer. Ik ga niet reageren.'

Die pillen waren slecht voor mij. Ik was mezelf niet meer. Het was zoals drugs. Ik voelde me altijd draaierig.

Beter te concentreren

Anders kan ik me niet concentreren. Als ik mijn huiswerk moet maken, is dat heel moeilijk. Ik zet dan meestal bij elke oefening een nulletje. Als je de volgende dag je pilletje wel pakt en je hebt dezelfde oefening? Dan gaat dat in één, twee, drie.

Ik geloof niet dat het iets doet met je gedrag. Wel met je concentratie.

Ik kon me veel beter concentreren. Ik kreeg goeie opmerkingen omdat ik stilzat en braaf was. Dat vond ik wel leuk. Zo zijn die pilletjes een gewoonte geworden.

Als ik mijn medicatie niet neem, mislukken mijn tekeningen. Ik kan dan geen lijnen trekken. In plaats van te tekenen, ben ik met andere dingen bezig in mijn hoofd. Dus, elke keer als ik teken, neem ik mijn medicatie.

Als ik mijn medicatie niet neem, zit ik vol ideeën maar kan ik ze niet op het blad zetten. Neem ik mijn medicatie, dan kan ik me concentreren maar heb ik te weinig ideeën.

**Ik kan me beter concentreren.
Dat is belangrijk voor school.
Maar aan de andere kant
ben ik wel stiller en dat wil ik niet.
Ik wil nog altijd druk zijn.**

Rustig te blijven

Ik was altijd een heel drukke. Nu nog. Ook al heb ik mijn pilletjes gepakt.

**Ja. Eerst wou ik het niet geloven.
Maar ik ben het toch rustiger
beginnen aanpakken.**

Ik kon nog **genoeg mezelf zijn**. Ik deed nog alles wat ik daarvoor deed. Maar dan op een rustige manier.

Ja, het helpt. Dan word ik rustig. Als ik het niet neem, kan ik niet stilzitten.

Die pil houdt je kalm. Je doet niks.
Maar als zo'n pil uitgewerkt is,
wordt de agressie die dan
naar boven komt nog erger
dan zonder medicatie.

Ik heb ze ongeveer een half jaar genomen. Drie keer per dag. Met Rilastine was ik agressiever dan zonder. Daarom ben ik ermee gestopt.

Mijn drukte is gewoon sterker dan mijn medicatie. Ik heb dat al vaak gemerkt. Als ik mijn medicatie neem, blijf ik druk.

Te genezen

De dokter zegt dat ik er misschien kan uitgroeien als ik elke dag mijn Rilatine pak.

**Dat helpt niet.
Als je daarmee
stopt, hervul je
na een jaar of twee.**

Het kan weggaan
maar 't kan ook erger
worden. Bij mij is
het al een paar keer
erger geworden.
Eerst moest ik 10 mg
pakken,
dan 20 en nu al 30.

Anderen zeggen dat het helpt

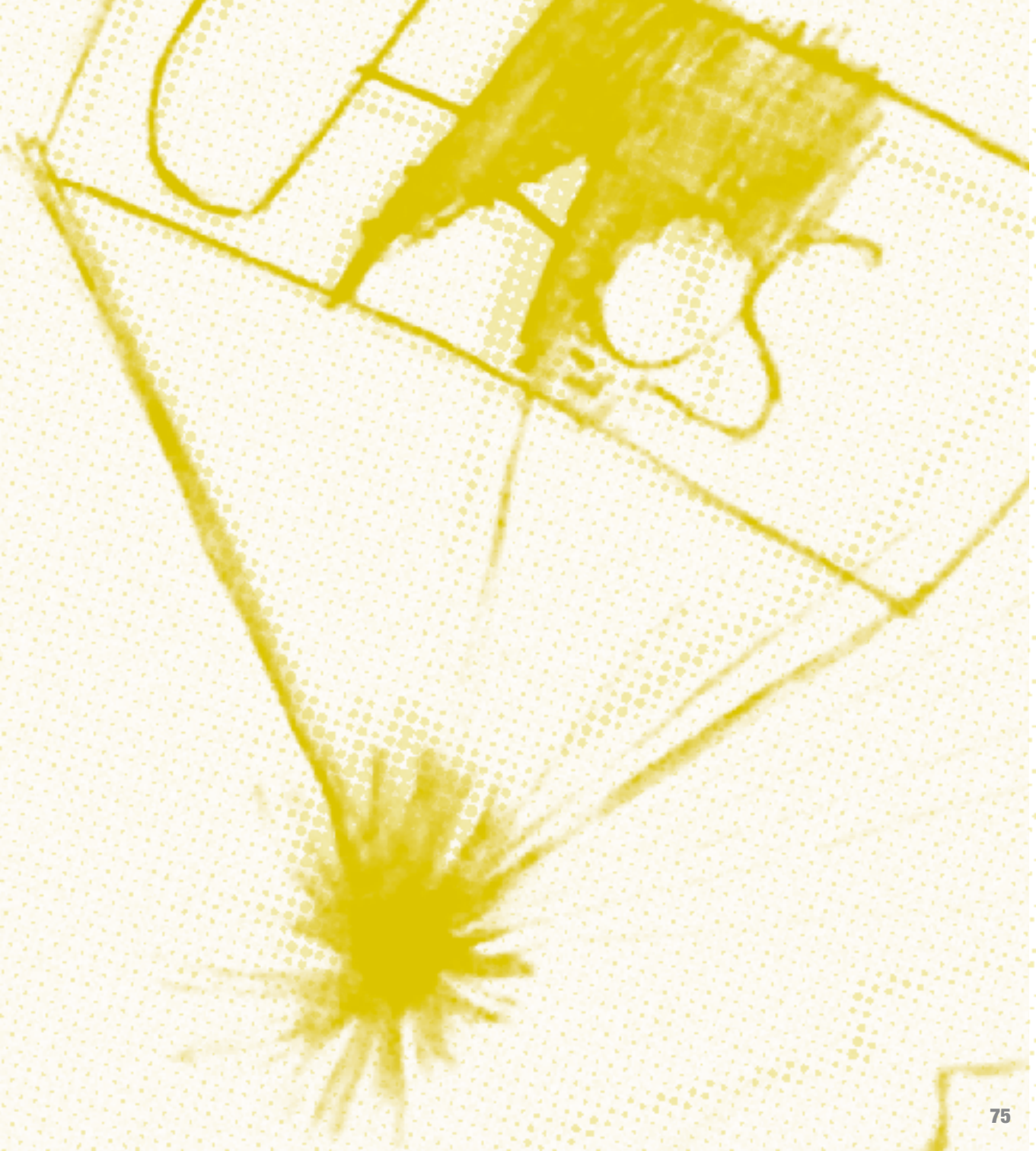
Als je pillen neemt, werken ze soms. Als je er geen neemt, dan zie je dat wel. De anderen zien dat.

Je moet pillen pakken om rustig te worden. Omdat andere mensen er mee zouden kunnen leven. **Ik zeg nee. Ik zal hier niet als een zombie zitten.** Laatst zat er hier zo iemand. Hij lag half te slapen op zijn bureau.

De leerkrachten zeggen me:
‘Het zal je helpen.
Je zal jezelf blijven.’
Maar ik geloof dat niet.

Als ik mijn medicatie niet neem, hebben anderen dat onmiddellijk door. **Ikzelf merk er niets van.**

Mijn ouders hoopten dat ik rustiger werd.
Ik hoopte dat ook.
Dat is toen ook zo gebleken.

DISCUSSIE

Wat helpt er? Veel helpt. Vraag je kinderen en jongeren hoe ze met hun gedragsproblemen omgaan, dan gaat er een hele wereld open. Iedere jongere heeft zijn eigen manier om met zijn gedragsproblemen om te gaan. Wat voor de ene helpt, helpt voor de andere niet. En wat op het ene moment helpt, helpt op het andere moment niet.

Computerspelletjes helpen. Je lief omarmen, je ogen sluiten en wachten tot het over is, helpt. Sporten, creatief bezig zijn, buiten spelen of onnozel doen helpt. Alleen zijn of met rust gelaten worden als je flipt of je ambetant voelt, helpt. Praten met een professional helpt. Maar niet altijd en niet met om het even wie. Straffen, nota's en time-outs helpen niet. Complimenten wel. Dieren brengen rust maar niet bij iedereen. Voor sommige jongens is het duidelijk: niets of niemand kan ze helpen. Alleen zij kunnen zichzelf helpen. Alleen zichzelf kunnen hun eigen gedrag veranderen.

Ermee omgaan doet het kind sowieso

'In de documentaire en het onderzoek zie je meer verschillen dan gelijkenissen tussen de gelabelde kinderen. Vraag je ze wat helpt, dan krijg je allemaal verschillende antwoorden. Door de labeling

zien we de eigenheid van het kind en zijn omgeving niet meer. We sluiten de ogen voor de actieve manier waarop kinderen met hun omgeving en leven omgaan. Er moet samen met het kind gekeken worden naar wat het kind nu al doet en wat hij nog kan doen. Ermee omgaan doet het kind sowieso. Doen we dat niet, dan groeit een grote groep kinderen op met een identiteit van abnormaal. We lopen het risico dat gelabelde jongeren nog ironischer worden. Hoe kun je geloven in een interventie die jou als abnormaal definieert? Hoe kun je de gekregen hulp waarderen als die wel strookt met een label maar niet met je eigenheid? Geen wonder dat er ironie en verzet is.'
(Onderzoekspromotor prof. Stijn Vanheule)

Wat helpt niet bij iedereen? Een aparte school en medicatie. Niet de school op zich krijgt kritiek. Wel dat ze op een aparte school zitten en anders behandeld worden. Ze willen dezelfde vakken als leerlingen in een normale school. Ze weten dat ze meer aankunnen. 'Ze mogen ons niet achteruit steken omdat we anders zijn', zegt een jongen. Net als in het aso of tso willen ze Frans, Engels en vakken die je nodig hebt om verder te studeren. Een aparte school ontnemt ze de kans om verder te studeren of naar een hogeschool te gaan. Ze willen naar een normale school. Ook dat ze allemaal samen zitten is soms moeilijk te verdragen. Ze kennen zichzelf. Als iemand luid-

ruchtig doet of speelt in de klas, willen ze meespelen en mee luidruchtig doen. Drukke kinderen in hun directe omgeving maken henzelf druk en ambetant. Bij 'normale' kinderen in een normale school zijn ze rustiger.

Apart onderwijs voor gelijk gelabelde kinderen werkt niet altijd

'Ik heb veel soorten inclusie gezien. Inclusie werkt als iedereen ervoor gaat. Als de hele school betrokken is. Als je het unieke in het kind erkent, het label niet meer ziet en het kind opgaat in de groep kinderen. Inclusie die zich tot doelgroepen richt, draagt ook uitsluiting in zich. Er wordt een aparte ruimte gemaakt voor bijzondere doelgroepen. Inclusie die zich richt tot doelgroepen en niet het unieke in elk kind erkent, komt niet tegemoet aan de realiteit van de grote verschillen tussen gelijk gelabelde kinderen. Wat is het goede kind met het oog op didactische acties? Het rustig geconcentreerde kind. Er is een pakket leer materiaal dat de leerkracht moet geven en dat het kind moet assimileren. Het rustig geconcentreerde kind kan dat. Op zijn beurt wordt de leerkracht meer en meer gedefinieerd als iemand die dat moet kunnen realiseren. En dat voor een groep van twintig kinderen. De taak van de leerkracht is ervoor te zorgen dat iedereen de eindtermen haalt. De leerkracht moet zich enorm inspannen om dat waar te maken. Het is logisch dat de leerkrachten tevredener zijn

over kinderen die alles rustig, aandachtig en geconcentreerd opnemen. Kinderen die dat niet kunnen, bijvoorbeeld kinderen die eerder motorisch leren, zijn stoorders. Ik heb de indruk dat het die kinderen zijn die uit de boot vallen. Kinderen die niet gemakkelijk kunnen stilzitten en luisteren, maar wel anders leren, worden als deviant beschouwd. De kinderen in de documentaire en het onderzoek getuigen dat ze achteruit gestoken worden doordat ze anders zijn. Ze ervaren dat ze als dom aangezien worden. Maar ook zij willen leren en verder studeren.' (Onderzoekspromotor prof. Stijn Vanheule)

Medicatie laat geen enkele jongere onberoerd. Ze wordt geëvalueerd en beoordeeld. Als ervaringsdeskundige hebben ze er een duidelijke mening over. Sommigen merken er zelf niets van maar hun omgeving wel. Anderen ervaren positieve en negatieve effecten. Het is goed voor hun concentratie. Ze zijn beleefder en minder luidruchtig. Ze kunnen er beter van studeren. Ze krijgen complimenten omdat ze rustiger zijn. Maar het maakt ze ook moe. Hun creativiteit en goede ideeën verdwijnen. Het neemt hun eigenheid weg.

Eén groep heeft absoluut geen goede ervaring met medicatie. Het is slaapverwekkend. Je wordt er een zombie van. Het is als drugs. Je wordt er nog agressiever van.

Een professionele interventie mag niet alleen bestaan uit medicatie

Ik ben helemaal niet tegen pillen. Ik ben wel tegen onnodig gebruik van pillen. Medicatie is zeker nodig in crisismomenten. Het helpt kinderen om crisismomenten te overbruggen. Ze kunnen een noodzakelijke stap zijn in hun proces. Maar pillen mogen niet continu toegediend worden. Een professionele interventie mag niet alleen bestaan uit medicatie. Nu riskeert het interventieproces te veel samen te vallen met medicatie. Gevolg? In het onderzoek en de documentaire zeggen kinderen dat ze geloven dat medicatie hun ADHD laat verdwijnen. Dat klopt helemaal niet. De medicatie zorgt voor meer concentratie en minder hyperactiviteit. Dat is alles. Ze behandelt de oorzaken van ADHD niet. Of de factoren die ADHD onderhouden. ADHD zit niet in het kind. ADHD is een label voor druk en onaanachtig gedrag. Rilatine onderdrukt dat gedrag.'
(Onderzoekspromotor prof. Stijn Vanheule)

DECEMBER

DOWN

TO

THE

Documentaires: Druk en Herdruk

Van maart tot juni 2011 gingen psychologe Julie De Ganck, Dr. Nancy Vansieleghem en filmmaker Ivan Boeckmans aan de slag. Samen met 30 kinderen praatten ze over gedragsproblemen en alles wat er bij komt. Ze hadden individuele gesprekken en groepsgesprekken. Ze organiseerden creatieve workshops met kunstenaars. Ze legden de verhalen van de kinderen in *Druk en Herdruk* vast.

Druk en de jongere achter het label

Julie De Ganck: In *Druk* staat de beleving van 4 gelabelde kinderen en jongeren centraal. Ze vertellen hoe ze hun gedragsstoornis ervaren: wanneer is de diagnose vastgesteld? Hoe gaan ze met de diagnose om? Welke rol speelt het in hun leven? Helpt het hen? Labels vertellen zo weinig. In *Druk* willen we de jongere achter het label tonen. Wie is hij? Hoe staat hij in het leven?

Herdruk en het discours achter het label

Nancy Vansieleghem: *Herdruk* toont het discours dat over gedragsproblemen plaatsvindt. Het zijn gesprekken met kinderen over wie 'de' gedragsgestoorde is. Wat doet hij? Wat denkt hij? *Herdruk* focust eerder op het spreken dat de ronde doet dan op de individuele problemen van de kinderen.

Nancy Vansieleghem: Ik wilde weten of deze gesprekken iets onthullen over de wijze waarop de samenleving naar 'de' gedragsgestoorde kijkt en ermee omgaat. Welk beeld van 'de' gedragsgestoorde verschijnt er? Wat zijn de veronderstellingen?

The making-off

Julie De Ganck: Minstens 30 kinderen tussen 8 en 18 jaar participeerden. Ze lopen school of zitten op internaat. De meeste kinderen volgen type 3 onderwijs. Samen met Ivan Boeckmans heb ik vele uren met de kinderen en de jongeren doorgebracht.

Nancy Vansieleghem: De groeps gesprekken waren zowel voor de kinderen als voor mij een experiment. Voor hen, omdat ze het niet gewoon zijn om over 'de' gedragsgestoorde te spreken. Voor mij, omdat ik het gesprek niet wilde bijsturen. Meestal stuurt een onderzoeker zijn gesprekken bij. Hij zorgt er bijvoorbeeld voor dat zijn onderzoeksvragen beantwoord worden. Maar wat gebeurt er wanneer je die sturing loslaat en ruimte laat voor wat er komt? Komt er een wenselijk spreken naar voor of krijg je iets anders te horen? Juist omdat ik niets wilde bijsturen en uitsluitend wilde registeren, was aanwezigheid van groot belang. Ik voetbalde ook met hen samen. Ik zat naast ze tijdens een computerspel of wanneer ze hun huiswerk maakten.

Herdruk en de vragen die het oproept

Nancy Vansieleghem: De documentaire toont dat de kinderen de begrippen, die aan hen worden toegeschreven, reproduceren en herhalen. Jongeren met een gedragsproblematiek omschrijven ze als 'gewelddadig', 'beheersen zichzelf niet', hebben 'ADHD', ... Ze zeggen niet dat is ons probleem en dat moet veranderen. Ze herhalen letterlijk datgene wat gezegd wordt, maar voegen af en toe iets toe of laten iets weg. Hierdoor verliest datgene wat ze zeggen zijn vanzelfsprekendheid en zijn ernst. Ook als kijker verlies je de ernst. Begrippen als ADHD of gedragsstoornis verliezen hun waarde. Je begint de wijze waarop we over kinderen met gedragsproblemen denken en spreken in vraag te stellen.

Nancy Vansieleghem: De jongeren zeggen: 'Houd me niet dom. Laat me naar een gewone school gaan. Zet me tussen gewone kinderen.' Inclusief onderwijs probeert aan deze vragen tegemoet te komen. Het creëert allerlei condities om aan iedereen gelijke leer- en ontwikkelingskansen te bieden. Het gaat niet om iedereen samenzetten. Het gaat om een onderscheid maken tussen leerbehoeften en doelgroepen, of tussen type 1, type 2, jongeren met ADHD, 10%, 20%, 0% of leerlingen met autisme. Inclusief onderwijs wordt gereduceerd tot een

voortdurend opnieuw bepalen van individuele leernoden en leerbehoeften. Het lijkt nog weinig te gaan om een 'letterlijk' samenzetten van kinderen. Dit stellen de jongeren in vraag. Ze willen niet apart behandeld worden maar wel als kinderen die datgene wat gezegd en gedaan wordt (nog) niet als vanzelfsprekend ervaren.

Druk en de zoektocht naar pasklare oplossingen

Julie De Ganck: Voor mij is in Druk de veelheid aan perspectieven over labeling en medicalisering heel interessant. Sommige jongeren sluiten zich meer bij het gekende maatschappelijke discours aan. Anderen nemen er meer afstand van en kijken kritisch naar datgene wat hen toegeschreven wordt. In een soort strijd om zichzelf te kunnen zijn, houden ze ons een spiegel voor. Ze nodigen ons uit om na te denken over hoe we naar jongeren en zogenaamd storend gedrag kijken. Bijvoorbeeld: Is een gedragsprobleem niet vooral een probleem van de omgeving? De omgeving kan er niet mee om en zoekt naar verklaringen en oplossingen. Het beginpunt is een jongere die het moeilijk heeft en als 'storend voor de anderen' wordt ervaren. Labels worden hierbij als verklaring ingezet en oplossingen worden in vooraf uitgetekende

behandelingen gezocht. Op die manier lijkt een label vaak een eindpunt: het zoeken naar oplossingen stopt wanneer de diagnose gesteld is en een protocolaire behandeling gevolgd wordt. Terwijl de jongeren in Druk zeggen dat er geen pasklare oplossingen bestaan. Oplossingen zoeken, vraagt tijd. De beleving en eigenheid van de jongere zelf moeten hierbij meer aan bod komen. Professionals en ook andere volwassenen moeten meer luisteren en voorbij het label kijken.

Colofon

Kinderrechtencommissariaat

(in)druk

Gedragstoornis of niet? Het kind achter het label.

oktober 2011

Redactie

Leen Ackaert

Bruno Vanobbergen

Dominique van den Akker

Hilde Cnudde

Eindredactie

Leen Ackaert

Onderzoek

Prof. dr. Stijn Vanheule en Lic. Julie De Ganck
Vakgroep Psychoanalyse
en Raadplegingspsychologie Universiteit
Gent.

Dr. Nancy Vansieleghem, Vakgroep Pedagogiek
Universiteit Gent.

Documentaire Druk

Ivan Boeckmans, filmmaker

Lic. Julie De Ganck, Vakgroep Psychoanalyse
en Raadplegingspsychologie Universiteit
Gent

Documentaire Herdruk

Dr. Nancy Vansieleghem, Vakgroep Pedagogiek
Universiteit Gent

Ivan Boeckmans, filmmaker

Met dank aan

Alle kinderen en jongeren die meewerkten
aan dit onderzoek en de documentaires.

De ouders, leerkrachten en begeleiders van
deze kinderen en jongeren.

Taalcorrectheid

Mark Van Bogaert

Vormgeving

www.cibecomunicatie.be

Cover

www.cibecomunicatie.be

Beeldmateriaal

Ivan Boeckmans

Nancy Vansieleghem

Druk

Drukkerij Artoos

Verantwoordelijke uitgever

Bruno Vanobbergen

Kinderrechtencommissaris

Leuvenseweg 86

1000 Brussel

ISBN: 9789077021224

Wettelijk Depotnummer: D/2011/9680/3

Dit dossier is ook online beschikbaar op

www.kinderrechten.be

Over de zin en de onzin van labels voor gedragsproblemen

Documentaire
Druk

Documentaire
Herdruk

Documentaires
**Druk en
Herdruk
DVD**

Wie is het kind achter het label 'gedragsstoornis'? In onderzoek over kinderen met gedragsproblemen of met ADHD blijft het perspectief, de ervaring en de blik van het kind nog te vaak afwezig. Dit boek (in)druk wil daaraan iets veranderen. Het geeft indrukken van kinderen en jongeren zelf. Zij getuigen over 'de' gedragsgestoorde, de diagnose en wat ze helpt. De impact van het label gedragsstoornis op hun leven. De Universiteit Gent ging aan de slag met dertig kinderen van 8 tot 18 jaar met 'gedragsproblemen'. Ze hadden individuele en reflexief-filosofische gesprekken. Er was muziek en kabaal. De twee documentaires 'Druk' en 'Herdruk' brengen de kinderen tot leven.

Kinderrechtencommissariaat

Leuvenseweg 86
1000 Brussel

tel.: 02-552 98 00
fax: 02-552 98 01

kinderrechten@vlaamsparlement.be
www.kinderrechten.be

